

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра судової медицини, медичного правознавства
імені заслуженого професора. М.С.Бокаріуса

Навчальний рік 2024-2025

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«Судова медицина. Медичне право України»
(назва освітнього компоненту)

Нормативний чи вибірковий освітній компотнент нормативний

Форма здобуття освіти денна
(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність 228 «Педіатрія»
(шифр і назва спеціальності)

Спеціалізація (за наявності) _____

Освітньо-професійна програма (освітньо-наукова програма)
ОПП «Педіатрія»

Другого магістерського рівня вищої освіти

Курс IV

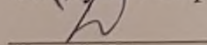
Силабус навчальної дисципліни
розглянуто на засіданні кафедри
судової медицини, медичного
правознавства імені заслуженого
професора. М.С.Бокаріуса

Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем хірургічного
профіля
(назва)

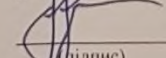
Протокол від
“ 30 ” серпня 2021 року № 11

Протокол від
“ 30 ” серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри

(підпис) О.В. Дунаєв
(ініціали, прізвище)

Голова

(підпис) В.О. Сипливий
(ініціали, прізвище)

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Бондаренко Владислав Вікторович – доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса , кандидат медичних наук

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

2. Хижняк Володимир Володимирович - доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса , кандидат медичних наук

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

3. Кривенко Олександр Іванович - доцент кафедри судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса, кандидат юридичних наук

(прізвище, ім'я та по-батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь)

)

**ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ
ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ**

ПІБ викладача	<i>Бондаренко Владислав Вікторович</i>
Інформація про викладача	<i>Професійні інтереси: судова медицина, криміналістика, правознавство, медичне право України</i> <i>Профайл викладача:</i> <i>http://31.128.79.157:8083/user/files.php</i>
Контактний тел.	<i>+38(093) 754-05-54</i>
E-mail:	<i>vv.bondarenko@knmu.edu.ua</i>
Інформація про консультації: <u>очні</u> <u>консультації</u> розклад: місце проведення:	<i>кожний вівторок з 15.00 до 17.00 год.</i> <i>м. Харків, вул. Тринклера 6, кафедра судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса (3-й поверх)</i>
<u>он-лайн</u> <u>консультації</u>	<i>за попередньою домовленістю,</i> <i>http://31.128.79.157:8083/mod/bigbluebuttonbn/view.php?id=37924</i>
Локація	<i>вул. Тринклера 6</i> <i>https://goo.gl/maps/v6bFs5yZonFD77zcA</i>

ПІБ викладача	<i>Хижняк Володимир Володимирович</i>
Інформація про викладача	<i>Професійні інтереси: судова медицина, правознавство, медичне право України</i> <i>Профайл викладача:</i> <i>http://31.128.79.157:8083/user/profile.php?id=877</i>
Контактний тел.	<i>+38(098) 647-76-62</i>
E-mail:	<i>vv.khyzhniak@knmu.edu.ua</i>

<p>Інформація про консультації:</p> <p><u>очні консультації</u></p> <p>місце проведення:</p> <p><u>он-лайн консультації</u></p>	<p><i>кожний четверз 15.00 до 17.00 год.</i></p> <p><i>м. Харків, вул. Тринклера 6, кафедра судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса (3-й поверх)</i></p> <p><i>за попередньою домовленістю,</i></p> <p><i>http://31.128.79.157:8083/mod/bigbluebuttonbn/view.php?id=37924</i></p>
Локація	<p><i>вул. Тринклера 6</i></p> <p><i>https://goo.gl/maps/v6bFs5yZonFD77zcA</i></p>

ПІБ викладача	<i>Кривенко Олександр Іванович</i>
Інформація про викладача	<p><i>Професійні інтереси: правознавство, медичне право України</i></p> <p><i>Профайл викладача:</i></p> <p><i>http://31.128.79.157:8083/user/profile.php?id=505</i></p>
Контактний тел.	<i>+38 (096) 220-80-80</i>
E-mail:	<i>oi.kryvenko@knti.edu.ua</i>
<p>Інформація про консультації:</p> <p><u>очні консультації</u></p> <p>розклад:</p> <p>місце проведення</p> <p><u>он-лайн консультації</u></p>	<p><i>кожний понеділок з 15.00 до 17.00 год.</i></p> <p><i>м. Харків, вул. Тринклера 6, кафедра судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса (3-й поверх)</i></p> <p><i>за попередньою домовленістю,</i></p> <p><i>http://31.128.79.157:8083/mod/bigbluebuttonbn/view.php?id=37924</i></p>
Локація	<p><i>вул. Тринклера 6</i></p> <p><i>https://goo.gl/maps/v6bFs5yZonFD77zcA</i></p>

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни «Судова медицина. Медичне право України» складений відповідно до освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Педіатрія» фахівців другого (магістерського) рівня галузі знань - 22 «Охорона здоров'я» спеціальності – 228 «Педіатрія».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Дисципліна «Судова медицина. Медичне право України» включає в себе інформацію щодо основних теоретичних і методичних питань судової медицини та медичного правознавства як науки та практики з метою правової оцінки дій медичних працівників у межах чинного законодавства України. Необхідність оволодіння знаннями з судової медицини обумовлена тим, що, згідно чинного законодавства України, правоохоронні органи мають право залучати до виконання невідкладних розшукових слідчих дій лікаря будь-якої спеціальності, у тому числі лікаря-педіатра, що необхідно у випадках огляду трупа на місці події, проведення освідування особи, вилучення зразків для експертизи тощо. У зв'язку з цим, судово-медичні знання важливі для кожного лікаря, який у разі необхідності повинен вірно їх застосувати під час допомоги правоохоронним органам. Окрім цього, знання медичного правознавства необхідні майбутньому лікарю у своїй професійній діяльності, що сприяє формуванню необхідного рівня правової культури у відносинах між лікарем та пацієнтом. Дисципліна має на меті не лише надання необхідних теоретичних знань, а й навчання правильному використанню правових норм при виконанні професійної лікарської діяльності.

Предметом вивчення дисципліни є оволодіння здобувачами вищої освіти теоретичних знань і практичних навичок, що необхідні у провадженні практичної діяльності у сфері охорони здоров'я, а також у повсякденному житті на фоні високого рівня правосвідомості та підвищення правової культури, а також недопущення правового нігілізму.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Судова медицина. Медичне право України» є необхідною складовою формування особистості лікаря у вищій медичній школі, вона пов'язана зі знаннями соціально-гуманітарних і природничо-наукових дисциплін - історії України, основи біоетики та біобезпеки, філософії, етики, соціальної медицини, нормальної та патологічної анатомії, нормальної та патологічної фізіології, рентгенології, внутрішніх хвороб, педіатрії, хірургії, акушерства та гінекології.

Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає попереднє засвоєння кредитів з контролю та моніторингу діяльності у закладах вищої освіти, якість освітнього процесу.

Постреквізити. Основні положення навчальної дисципліни мають застосовуватися при вивченні фахових дисциплін.

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE
<http://31.128.79.157:8083/user/files.php>

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни полягає у формуванні певних компетентностей у галузі судової медицини та медичного правознавства у здобувачів освіти другого магістерського рівня, які навчаються за спеціальністю 228 «Педіатрія», для подальшої допомоги правоохоронним органам у справі встановлення правосуддя та забезпечення прав людини у галузі охорони здоров'я, а також в підвищенні правосвідомості фахівців у галузі охорони здоров'я шляхом отримання необхідного обсягу теоретичних правових знань і практичних юридичних навиків для збереження балансу взаємин між суб'єктами медичних правовідносин і дотримання прав людини у галузі охорони здоров'я.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є отримання знань, вмінь та компетентностей у разі виконання лікарем-педіатром функцій спеціаліста в галузі судової медицини, що передбачено Кримінальним процесуальним кодексом України, а також знання основ проведення судово-медичної експертизи, надання правоохоронним органам практичної допомоги у випадках ідентифікації зняряду злочину, фіксації та оцінки за ступенем тяжкості травматичних ушкоджень, а також отримання лікарем-педіатром знань, вмінь та компетентностей у разі галузі медичного правознавства.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

1.3.1. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує опанування здобувачами вищої освіти наступних **компетентностей**:

Інтегральної компетентності: здатності інтегрувати знання та розв'язувати складні спеціалізовані задачі в нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності в мультидисциплінарному контексті на основі концептуальних знань, що включають сучасні наукові здобутки у галузі охорони здоров'я, із здатністю зрозумілого і аргументованого донесення висновків до фахівців і нефахівців, а також є основою для оригінального мислення, продовження навчання з високим ступенем автономії та проведення досліджень;

загальних компетентностей: здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатності вчитися і бути сучасно навченим; застосовувати знання в практичних ситуаціях; здатності до адаптації та дії в новій ситуації; здатності приймати обґрунтоване рішення; працювати в команді та навички міжособистісної взаємодії; спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; здатності спілкуватись іноземною мовою отримувати навички використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатності діяти соціально відповідально та свідомо;

спеціальних (фахових) компетентностей: здатності до опитування та визначення необхідного переліку лабораторних та інструментальних

досліджень та оцінки їх результатів; здатності до встановлення попереднього та клінічного діагнозу захворювання; здатності до проведення експертизи працездатності, до ведення медичної документації, до проведення аналізу діяльності лікаря, підрозділу, закладу охорони здоров'я, проведення заходів щодо забезпечення якості та безпеки медичної допомоги і підвищення ефективності використання медичних ресурсів.

1.3.2. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних **програмних результатів навчання:**

ПРН 1 – здобуття особою загальних та спеціальних фундаментальних і професійно-орієнтованих знань, умінь, навичок, компетентностей, необхідних для виконання типових професійних завдань, пов'язаних з її діяльністю в медичній галузі на відповідній посаді

ПРН 2 – знання психофізіологічних особливостей людини, здоров'я людини, підтримки здоров'я, профілактики захворювань, лікування людини, здоров'я населення Застосування знань та розумінь:

ПРН 3 – здатність застосовувати набуті знання, навички та розуміння для вирішення типових задач діяльності лікаря, сфера застосування яких передбачена переліками синдромів та симптомів, захворювань, невідкладних станів, лабораторних та інструментальних досліджень, медичних маніпуляцій

ПРН 4 – збір інформації про пацієнта

ПРН 5 – оцінювання результатів опитування, фізичного обстеження, даних лабораторних та інструментальних досліджень

ПРН 6 – встановлення попереднього клінічного діагнозу захворювання

ПРН 7 – визначення характеру, принципів лікування захворювань

ПРН 8 – визначення необхідної дієти при лікуванні захворювань

ПРН 9 – визначення тактики ведення контингенту осіб, що підлягають диспансерному нагляду

ПРН 10 – діагностування невідкладних станів, визначення тактики надання екстренної медичної допомоги

ПРН 15 – виконання медичних маніпуляцій

ПРН 17 – ведення медичної документації, обробка державної, соціальної та медичної інформації:

ПРН 18 – здатність здійснювати оцінку стану здоров'я людини та забезпечувати його підтримку з урахуванням впливу навколишнього середовища та інших факторів здоров'я

ПРН 20 – здатність застосовувати набуті знання щодо існуючої системи охорони здоров'я для оптимізації власної професійної діяльності та участі у вирішенні практичних завдань галузі

ПРН 21 – сформованість фахівця з належними особистими якостями, який дотримується етичного кодексу лікаря

1.3.3. Вивчення навчальної дисципліни забезпечує набуття студентами наступних **соціальних навичок (Soft skills):**

Знати:

- 1) основні етапи розвитку світової та вітчизняної судової медицини;
- 2) особливості організації судово-медичної експертизи в Україні;
- 3) види тілесних ушкоджень та причини їх виникнення;
- 4) особливості травми від дії тупих та гострих предметів
- 5) особливості вогнепальної та вибухової травми;
- 6) особливості транспортного травматизму та падіння з висоти;
- 7) ознаки ступеню тяжкості тілесних ушкоджень;
- 8) особливості огляду трупа на місці події;
- 9) види насильницької смерті та особливості розтину трупів у цих випадках;
- 10) особливості впливу хімічних речовин та факторів зовнішнього середовища на здоров'я людини;
- 11) можливості судово-медичної експертизи у дослідженні речових доказів біологічного походження;
- 12) понятійно-категоріальний апарат у галузі медичного права;
- 13) поняття і ознаки правопорушення;
- 14) види юридичної відповідальності медичних працівників за професійні правопорушення;
- 15) основні права та обов'язки суб'єктів медичних правовідносин;
- 16) законодавче забезпечення різних видів медичної діяльності в Україні.

Вміти:

- 1) проводити огляд трупа на місці події;
- 2) констатувати факт та давність настання біологічної смерті;
- 3) визначати причину насильницької смерті;
- 4) знаходити, описувати та вилучати речові докази з місця події;
- 5) описувати та визначати вид та ступінь тяжкості тілесного ушкодження;
- 6) ідентифікувати вид знаряддя злочину;
- 7) визначати напрямок дії та дистанцію вогнепальної зброї;
- 8) формулювати питання, які можуть бути вирішені під час проведення судово-медичної експертизи трупа;
- 9) проводити огляд потерпілої особи з приводу тілесних ушкоджень;
- 10) визначати відсоток втрати загальної працездатності;
- 11) розкривати зміст і місце необхідних правових норм, закріплених у чинному законодавстві України;
- 12) працювати з текстом Основ законодавства України про охорону здоров'я (1992 р.);
- 13) працювати з текстами нормативних законодавчих актів в галузі охорони здоров'я;
- 14) розрізняти лікарські помилки, нещасливі випадки та халатність у професійній лікарській діяльності;
- 15) запобігати адміністративній та кримінальній відповідальності на підставі комплексу юридичних та медичних знань.
- 16) вміти діяти відповідно до своїх прав та обов'язків.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь, ОПП	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань <u>22 «Охорона здоров'я»</u> (шифр і назва)	Нормативна
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: <u>228 «Педіатрія»</u> (шифр і назва)	Рік підготовки (курс):
		4-й
Годин для денної форми навчання: аудиторних – 50 самостійної роботи - 40	Освітній ступінь: <u>магістр</u> ОПП <u>«Педіатрія»</u>	Семестр
		2-й
		Лекції
		16 год.
		Практичні
		34 год.
		Лабораторні
		-
		Самостійна робота
		40 год.
		Індивідуальні завдання: - Вид підсумковою контролю: диф. залік

2.1. Опис дисципліни

Назви тем дисципліни	Кількість годин					
	Форма навчання очна (денна)					
	Ра- зом	У тому числі				
Лек		Пра к	Лаб	Ін д	СР С	
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Предмет, завдання і історія розвитку судової медицини. Організаційно-процесуальні основи проведення судово-медичної експертизи в Україні.	4	1	2	-	-	1
Тема 2. Судово-медична танатологія. Огляд трупа на місці події. Судово-медичний розтин трупа. Дітовбивство. Особливості судово-медичного розтину трупів новонароджених.	7	1	5	-	-	1

Тема 3. Судово-медична травматологія. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії тупих предметів.	4,5	0,5	3	-	-	1
Тема 4. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії гострих предметів.	3,5	0,5	2	-	-	1
Тема 5. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень	4	1	2	-	-	1
Тема 6. Судово-медична експертиза механічної асфіксії	3	-	2	-	-	1
Тема 7. Судово-медична експертиза речових доказів.	2	-	1	-	-	1
Тема 8. Судово-медична експертиза смертельних отруєнь	3	-	2	-	-	1
Тема 9. Судово медична експертиза ушкоджень внаслідок дії фізичних факторів: електричного струму, високої та низької температури та ін.	3	-	1	-	-	2
Тема 10. Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. Визначення статевих станів і статевих злочинів.	6	2	2	-	-	2
Тема 11. Медичне право України в системах права і законодавства. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я.	9	2	2	-	-	5
Тема 12. Основи господарської діяльності та страхування у сфері охорони здоров'я в Україні. Правова природа медичної допомоги і медичної послуги. Договір про надання медичних послуг.	9	2	2	-	-	5
Тема 13. Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я	9	2	2	-	-	5
Тема 14. Правопорушення в сфері охорони здоров'я і юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення Дефекти надання медичної допомоги. Ятрогенії.	9	2	2	-	-	5
Тема 15. Правове регулювання стоматологічної практики в Україні Процедури і механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.	9	2	2	-	-	5
Диференційований залік	5	-	2	-	-	3
Всього годин по дисципліні	90	16	34	-	-	40

2.2.1 Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1	Предмет, завдання і історія розвитку судової медицини. Організаційно-процесуальні основи проведення судово-медичної експертизи в Україні. Судово-медична танатологія. Огляд трупа на місці події. Судово-медична танатологія. Судово-медичний розтин трупа.	2	Лекція – інформація, мультимедійна презентація
2	Судово-медична травматологія. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії тупих та гострих предметів. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень.	2	Лекція - інформація, мультимедійна презентація
3	Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. Визначення статевих станів і статевих злочинів.	2	Лекція – інформація, мультимедійна презентація
4	Медичне право України в системах права і законодавства. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я.	2	Лекція - інформація, мультимедійна презентація
5	Основи господарської діяльності та страхування у сфері охорони здоров'я в Україні. Правова природа медичної допомоги і медичної послуги. Договір про надання медичних послуг.	2	Лекція – інформація, мультимедійна презентація
6	Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я	2	Лекція – інформація, мультимедійна презентація
7	Правопорушення в сфері охорони здоров'я і юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення Дефекти надання медичної допомоги. Ятрогенії.	2	Лекція - інформація, мультимедійна презентація
8	Правове регулювання стоматологічної практики в Україні Процедури і механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.	2	Лекція – інформація, мультимедійна презентація
Всього годин		16	

2.2.2 Семінарські заняття - не має

2.2.3 Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кіл-ть годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Предмет і завдання судової медицини. Організаційно-процесуальні основи проведення судово-медичної експертизи в Україні. Права, обов'язки та відповідальність лікаря при проведенні слідчих дій.	2	Розповідь-пояснення презентація	Тестовий контроль
2	Судово-медична танатологія. Огляд місця події. Завдання лікаря під час огляду трупа на місці події. Судово-медичний розтин трупа. Особливості судово-медичного розтину трупів новонароджених. Дітовбивство.	5	Розповідь-пояснення Презентація відеоролік	Усне опитування тестовий контроль
3	Судово-медична експертиза ушкоджень від дії тупих предметів. Транспортна травма. Падіння з висоти.	3	Розповідь-пояснення презентація	Усне опитування тестовий контроль
4	Судово-медична експертиза ушкоджень від дії гострих предметів.	2	Розповідь-пояснення презентація	Усне опитування тестовий контроль
5	Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень	2	Розповідь-пояснення презентація	Усне опитування тестовий контроль
6	Судово-медична експертиза механічної асфіксії	2	Розповідь-пояснення презентація	Усне опитування тестовий контроль
7	Судово-медична експертиза речових доказів.	1	Розповідь-пояснення презентація	Усне опитування тестовий контроль
8	Судово-медична експертиза смертельних отруень.	2	Розповідь-пояснення презентація	Усне опитування тестовий контроль
9	Судово медична експертиза ушкоджень внаслідок дії фізичних факторів:	1	Розповідь-пояснення	Усне опитування

	електричного струму, високої та низької температури		презентація	
10	Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. Визначення статевих станів і статевих злочинів.	2	Розповідь-пояснення презентація	Усне опитування тестовий контроль я
11	Медичне право України в системах права і законодавства. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я.	2	Бесіда, кейс-метод коучинг дебати	Усне опитування тестовий контроль
12	Основи господарської діяльності та страхування у сфері охорони здоров'я в Україні. Правова природа медичної допомоги і медичної послуги. Договір про надання медичних послуг.	2	Бесіда, кейс-метод моделювання процесів і ситуацій дебати	Усне опитування тестовий контроль
13	Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я	2	Бесіда, кейс-метод моделювання процесів і ситуацій дебати	Усне опитування тестовий контроль
14	Правопорушення в сфері охорони здоров'я і юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення Дефекти надання медичної допомоги. Ятрогенії.	2	Бесіда, кейс-метод моделювання процесів і ситуацій дебати	Усне опитування тестовий контроль
15	Правове регулювання педіатричної практики в Україні Процедури і механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.	2	Бесіда, кейс-метод моделювання процесів і ситуацій дебати	Усне опитування тестовий контроль
16	Диференційований залік	2	Бесіда	Усне опитування тестовий контроль
	Всього годин	34		

2.2.4. Лабораторні заняття - не має

2.2.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кіл-ть годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Предмет і завдання судової медицини. Організаційно-процесуальні основи проведення судово-медичної експертизи в Україні. Права, обов'язки та відповідальність лікаря при проведенні слідчих дій.	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
2	Судово-медична танатологія. Огляд місця події. Завдання лікаря під час огляду трупа на місці події. Судово-медичний розтин трупа. Особливості судово-медичного розтину трупів новонароджених. Дітовбивство.	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
3	Судово-медична експертиза ушкоджень від дії тупих предметів. Транспортна травма. Падіння з висоти.	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
4	Судово-медична експертиза ушкоджень від дії гострих предметів.	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
5	Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
6	Судово-медична експертиза механічної асфіксії	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
7	Судово-медична експертиза речових доказів.	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
8	Судово-медична експертиза смертельних отруень.	1	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
9	Судово медична експертиза ушкоджень внаслідок дії фізичних факторів: електричного струму, високої та низької температури	2	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль

10	Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. Визначення статевих станів і статевих злочинів.	2	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
11	Медичне право України в системах права і законодавства. Міжнародні та регіональні стандарти у сфері охорони здоров'я.	5	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
12	Основи господарської діяльності та страхування у сфері охорони здоров'я в Україні. Правова природа медичної допомоги і медичної послуги. Договір про надання медичних послуг.	5	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
13	Правовий статус суб'єктів медичних правовідносин. Особисті немайнові права людини у сфері охорони здоров'я	5	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
14	Правопорушення в сфері охорони здоров'я і юридична відповідальність медичних працівників за професійні правопорушення Дефекти надання медичної допомоги. Ятрогенії.	5	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
15	Правове регулювання педіатричної практики в Україні Процедури і механізми захисту прав суб'єктів медичних правовідносин.	5	Робота з текстом, конспектування	Тестовий контроль, самоконтроль
16	Диференційований залік	3	Підготовка контрольних питань до диф. заліку	Тестовий контроль, самоконтроль
	Всього годин	40		

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ» від 21.08.2021 № 181.

Поточний контроль проводиться на кожному аудиторному занятті (крім лекцій). За результатами засвоєння кожної теми заняття виставляється оцінка з використанням 4-бальної системи. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння здобувачем освіти у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Формою оцінки дисципліни є диференційований залік, який базується на результатах поточної навчальної діяльності та диференційованого заліку.

Оцінювання поточної навчальної діяльності. Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті з кожної навчальної теми у формі усного опитування, тестування, бесіди студентів із заздалегідь визначених питань, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями при обговоренні навчальних питань. Під час оцінювання кожної теми здобувачу виставляється оцінка за традиційною 4-бальною шкалою: «відмінно», «добре», «задовільно» або «незадовільно». Після останнього заняття визначають середню арифметичну від суми усіх оцінок та перераховують у бали за допомогою таблиці 1 коефіцієнтів, відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу (Наказ ХНМУ від 21.08.2021 № 181). При цьому максимальна кількість балів, що присвоюється за поточну навчальну діяльність, може складати 120 балів, мінімальна кількість – 70 балів.

Перерахунок середньої оцінки за поточний контроль у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються диф. заліком)

Перерахунок середньої оцінки за поточний контроль у багатобальну шкалу проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів...» (таблиця 1). Наказ ХНМУ від 21.08.2021 р. №181.

Таблиця 1

Перерахунок середньої оцінки за поточний контроль у багатобальну шкалу

4-бальна шкала	120-бальна шкала	4-бальна шкала	120-бальна шкала
5	120	3.91-3,94	94
4.95-4,99	119	3.87-3,9	93
4.91-4,94	118	3.83- 3,86	92
4.87-4,9	117	3.79- 3,82	91
4.83-4,86	116	3.74-3,78	90
4.79-4,82	115	3.7- 3,73	89
4.75-4,78	114	3.66- 3,69	88
4.7-4,74	113	3.62- 3,65	87
4.66-4,69	112	3.58-3,61	86
4.62-4,65	111	3.54- 3,57	85
4.58-4,61	110	3.49- 3,53	84
4.54-4,57	109	3.45-3,48	83
4.5-4,53	108	3.41-3,44	82
4.45-4,49	107	3.37-3,4	81
4.41-4,44	106	3.33- 3,36	80
4.37-4,4	105	3.29-3,32	79

4.33-4,36	104	3.25-3,28	78
4.29-4,32	103	3.21-3,24	77
4.25- 4,28	102	3.18-3,2	76
4.2- 4,24	101	3.15- 3,17	75
4.16- 4,19	100	3.13- 3,14	74
4.12- 4,15	99	3.1- 3,12	73
4.08- 4,11	98	3.07- 3,09	72
4.04- 4,07	97	3.04-3,06	71
3.99-4,03	96	3.0-3,03	70
3.95- 3,98	95	Менше 3	Недостатньо

Оцінювання самостійної роботи студентів. Самостійна робота студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, оцінюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті. Засвоєння тем, які виносяться лише на самостійну роботу, оцінюється впродовж диференційного заліку.

Диференційований залік проводиться на останньому занятті, до якого допускають тих студентів, які виконали всі види робіт, що передбачені навчальною програмою та набрали кількість балів, не меншу за мінімальну (70 балів). На диференційований залік винесені найбільш важливі питання навчального матеріалу, в тому числі теми, які студенти вивчали самостійно під час позааудиторної роботи. Максимальна кількість балів диференційованого заліку може становити 80 балів, мінімальна - 50 балів. Під час його проведення студент отримує білет, що містить 5 питань, з яких 3 питання відповідають теоретичній частині дисципліни, а 2 питання належать до контролю практичних навичок та вмінь. Під час відповіді на питання теоретичної частини білету, студент повинен обґрунтовано відповісти на питання та висвітлити рівень своїх знань, отриманих впродовж вивчення дисципліни. Під час відповіді на питання практичної частини студент повинен правильно описати препарат шкіри або кісток з ушкодженнями та визначити характер ушкодження й вид травмуючого предмету. Інше питання практичної частини належить до вирішення ситуаційного завдання. Студент повинен вірно відповісти на питання ситуаційного завдання згідно з отриманими під час навчання практичними навичками та вміннями. Критерії оцінювання теоретичних знань і практичних навичок, проводиться згідно з таблицею (відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності (Наказ ХНМУ 21.08.2021 № 181).

Оцінювання результатів вивчення дисципліни проводиться після складання диференційованого заліку. Оцінка з дисципліни визначається як сума балів за поточну навчальну діяльність та диференційованого заліку і становить min – 120 до max – 200. Відповідність оцінок за 200-бальною шкалою, 4-бальною (національною) шкалою та шкалою ECTS наведена у таблиці.

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Усна відповідь за білетами, які включають практичну и теоретичну частину дисципліни	За кожну відповідь студент одержує від 10 до 16 балів, що відповідає : «5»- 16 балів «4»- 13 балів «3»- 10 балів
1	16	13	10		
2	16	13	10		
3	16	13	10		
4	16	13	10		
5	16	13	10		
	80	65	50		

Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Оцінка з дисципліни виставляється лише студентам, яким зараховані усі підсумкові заняття та диференційований залік. Студентам, що не виконали вимоги навчальної програми виставляється оцінка **F_x**, якщо вони були допущені до складання диференційованого заліку, але не склали його. Оцінка **F** виставляється студентам, які не допущені до складання диференційованого заліку.

3.2. Питання до диференційованого заліку:

1. Визначення, зміст і завдання судової медицини. Основні етапи розвитку світової судової медицини. Праці А.Паре, П. Закхея, Й. Бонна. Внесок. М.І. Пирогова і М.С. Бокаріуса в розвиток судової медицини.
2. Визначення, зміст і завдання судової медицини. Основні етапи розвитку вітчизняної судової медицини. Внесок проф. М.С. Бокаріуса, Ю.С. Сапожнікова, І.О. Концевич в розвиток судової медицини.
3. Історія розвитку кафедри судової медицини, медичного правознавства ХНМУ. Внесок проф. В.К. Анрепа, М.С. Бокаріуса,

М.М. Бокаріуса, М.П. Марченко та ін. вчених в розвиток вітчизняної судової медицини.

4. Організаційно-процесуальні основи проведення судово-медичної експертизи на Україні. Права, обов'язки і відповідальність судово-медичного експерта. Судово-медична документація.
5. Судово-медична експертиза – предмет і завдання галузі, об'єкти експертизи, регламентуючі нормативно-правові документи, документація. Структура бюро судово-медичної експертизи.
6. Методика проведення судово-медичної експертизи. Структура «Висновку експерта». Вимоги до оформлення висновків та порядок їх підпису. Відповідальність експерта. Залучення лікарів-консультантів.
7. Види судово-медичних експертиз. Проведення судово-медичних експертиз щодо притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності за професійні правопорушення.
8. Вмирання та смерть – загальні відомості, механізм вмирання, стадії, вірогідні та достовірні ознаки смерті. Трупне залякання – механізм виникнення, послідовність розвитку та судово-медичне значення.
9. Судово-медична танатологія. Вірогідні та достовірні ознаки смерті. Ранні трупні явища і їх судово-медичне значення.
10. Судово-медична танатологія. Вірогідні та достовірні ознаки смерті. Пізні трупні явища і їх судово-медичне значення.
11. Охолодження трупа. Термометрія трупа. Особливості змін температури трупа людини в залежності від факторів зовнішнього середовища.
12. Судово-медична танатологія. Способи і методи визначення давності настання смерті в судово-медичній практиці.
13. Судово-медична танатологія. Консервувальні зміни організму людини, їх причини, механізм виникнення та судово-медичне значення.
14. Судово-медична танатологія. Гниття трупа – стадії розвитку та морфологічні зміни тканин у залежності від давності настання смерті.
15. Ранні абсолютні ознаки смерті. Трупні плями – стадії розвитку та судово-медичне значення при проведенні судово-медичних експертиз.
16. Порядок проведення судово-медичної експертизи трупа, документація, способи розтинів, проби на пневмоторакс та повітряну емболію.
17. Порядок судово-медичної експертизи трупів новонароджених та дітей. Способи розтину. Документація. Лабораторні методи досліджень.
18. Дітовбивство – визначення, види вбивств, судово-медична експертиза причин смерті внаслідок дії різних факторів зовнішнього середовища.

19. Судово-медична експертиза трупів новонароджених. Встановлення новонародженості, доношеності, зрілості та життєздатності плода.
20. Судово-медична експертиза трупів новонароджених. Встановлення новонародженості та живонародженості дитини, часу позаутробного життя, причини смерті. Мікроскопічні ознаки живонародженості.
21. Огляд місця події – завдання лікаря під час огляду трупа на місці його виявлення, документація, схема опису трупа на місці події, правила вилучення речових доказів біологічного походження.
22. Раптова смерть – ознаки, причини і генез раптової смерті. Особливості судово-медичного дослідження трупів осіб, що померли від захворювань органів кровообігу, дихання, травлення, ЦНС. Раптова смерть у дітей.
23. Ушкодження тупими предметами. Класифікація тупих предметів. Види тілесних ушкоджень та механізм їх спричинення від дії тупих предметів. Судово-медичне значення саден.
24. Види тілесних ушкоджень та механізм їх спричинення від дії тупих предметів. Судово-медичне значення синців.
25. Класифікація і диференційна діагностика ран, що заподіяні тупими предметами.
26. Ушкодження гострими предметами. Класифікація гострих предметів і ран, що їх заподіяли. Диференційна діагностика різаної та рубленої ран.
27. Ознаки колото-різаної рани. Основний та додатковий розріз та його судово-медичне значення.
28. Характер, механізм виникнення і судово-медичне значення переломів ребер, хребта, костей лицьового черепа. Види переломів. Прямі й непрямі переломи.
29. Травматизм та його види. Падіння з висоти - види падіння, особливості огляду місця події та експертизи в цих випадках. Падіння на площині.
30. Визначення зажиттєвості та давності пошкоджень в судовій медицині.
31. Характер, механізм виникнення і судово-медичне значення переломів плоских і трубчатих кісток.
32. Судово-медична експертиза смерті і ушкоджень, що виникли внаслідок падіння з висоти, їх диференціальна діагностика з автотравмою.
33. Визначення терміну «автотравма». Специфічні, характерні і нехарактерні ушкодження внаслідок автомобільної травми. Судово-медична експертиза випадків випадіння людини із кабіни автомобіля.
34. Судово-медична експертиза випадків наїзду автомобіля на пішохода. Значення бампер-перелому.
35. Судово-медична експертиза випадків переїзду тіла колесом автомобіля.

36. Судово-медична експертиза випадків травми водія і пасажирів всередині кабіни автомобіля.
37. Судово-медична експертиза мотоциклетної травми. Класифікація та види. Специфічні, характерні та нехарактерні ушкодження в цих випадках.
38. Судово-медична експертиза залізничної травми. Питання, які вирішуються при судово-медичній експертизі даного виду травми.
39. Вогнепальні ушкодження. Визначення вхідного та вихідного отвору на шкірі та на кістках. Види кульових ранових каналів. Визначення дистанції пострілу. Феномен Віноградова.
40. Класифікація вогнепальної зброї. Судово-медична експертиза ушкоджень внаслідок дії мисливської зброї. Визначення вхідного та вихідного отвору, дистанції пострілу.
41. Вибухова травма. Особливості судово-медичної експертизи потерпілих внаслідок вибуху. Коло питань, що вирішує судово-медичний експерт.
42. Лабораторні методи дослідження при експертизі вогнепальних ушкоджень та їх можливості.
43. Судово-медико-криміналістичні методи дослідження та їх можливості.
44. Ідентифікаційні дослідження знарядь травми. Можливості ідентифікаційних досліджень кісток трупа. Встановлення особистості за стоматологічним статусом.
45. Асфіксія – визначення, класифікація, асфіктичні періоди і їх тривалість. Загальноасфіктичні ознаки. Компресійний вид механічної асфіксії.
46. Класифікація механічної асфіксії. Судово-медична діагностика смерті внаслідок повішення та задушення петлею.
47. Види обтураційної асфіксії. Судово-медична діагностика смерті внаслідок утоплення - види утоплення, ознаки утоплення на трупі, можливості лабораторних досліджень при експертизі утоплення.
48. Види странгуляційної асфіксії. Судово-медична експертиза смерті і ушкоджень внаслідок задушення руками.
49. Класифікація механічної асфіксії. Судово-медична експертиза смерті внаслідок закриття дихальних отворів і шляхів сторонніми предметами.
50. Гіпоксія та її типи. Патогенез розвитку механічної асфіксії. Ознаки перебування трупа в воді. Мацерація. Ознаки утоплення на трупі.
51. Диференційна діагностика повішення та задушення петлею. Видові зовнішні та внутрішні ознаки повішення. Встановлення прижиттєвості странгуляційної борозни. Проба М.С. Бокаріуса.
52. Судово-медична експертиза смерті і ушкоджень внаслідок дії електричного струму. Особливості дії струму на організм людини. Петлі струму. Макро- і мікроскопічне дослідження електромітки.

53. Судово-медична експертиза смерті і ушкоджень внаслідок дії високої температури. Загальна і місцева дія високої температури. Види та ступені опіків тіла. Діагностика прижиттєвих і післясмертних опіків.
54. Судово-медична експертиза смерті і ушкоджень внаслідок дії низької температури. Загальна і місцева дія низької температури. Ступені відмороження тіла. Ознаки переохолодження тіла на трупі.
55. Судово-медична експертиза променевої травми. Загальна дія іонізуючого випромінювання. Гостре та хронічне променеве ураження, судово-медична експертиза в цих випадках.
56. Судово-медична експертиза ушкоджень, що виникли внаслідок дії зміненого атмосферного тиску. Дія на організм підвищеного та зниженого атмосферного тиску. Баротравма.
57. Судово-медична токсикологія. Отруєння і отрута – визначення, чинники і умови, які сприяють отруєнням. Класифікація отрут в судовій медицині.
58. Судово-медична токсикологія. Судово-медична діагностика смерті внаслідок дії місцеводіючих отрут.
59. Судово-медична токсикологія. Судово-медична діагностика смерті внаслідок дії деструктивних отрут.
60. Судово-медична токсикологія. Судово-медична діагностика смерті внаслідок дії кров'яних отрут.
61. Судово-медична токсикологія. Судово-медична діагностика смерті внаслідок дії функціональних отрут.
62. Судово-медична токсикологія. Судово-медична діагностика смерті внаслідок отруєння чадним газом.
63. Судово-медична діагностика смерті внаслідок отруєння етиловим алкоголем – макро- і мікроморфологічна картина на трупі, результати судово-токсикологічного аналізу. Ступені алкогольного сп'яніння.
64. Судово-медична токсикологія. Судово-медична діагностика смерті внаслідок дії наркотичних речовин.
65. Судово-медична токсикологія. Правила судово-медичного дослідження трупів при підозрі на отруєння. Тлумачення позитивних та негативних результатів судово-токсикологічного дослідження.
66. Судово-медична експертиза харчових отруєнь. Отрути бактеріального і небактеріального походження. Отруєння грибами і їх діагностика.
67. Судово-медична експертиза розладу здоров'я від дії біологічного чинника - отруєння грибами, інфекційні ураження, дія антигенами.
68. Судово-медична експертиза речових доказів. Дослідження сперми – методи дослідження і основні питання, які вирішує експерт.
69. Судово-медична експертиза речових доказів. Дослідження волосся – методи досліджень, встановлення видової належності, основні питання, які вирішує судово-медичний експерт під час дослідження волосся.

70. Судово-медична експертиза плям крові - класифікація слідів, ймовірні та достовірні методи дослідження крові, основні питання, які вирішує судово-медичний експерт під час дослідження слідів крові.
71. Визначення терміну «тілесне ушкодження». Втрата органа або втрата органом його функції – види ушкоджень, оцінка за ступенем тяжкості, особливості проведення судово-медичної експертизи цих ушкоджень.
72. Судово-медична експертиза живих осіб. Класифікація ступенів тяжкості тілесних ушкоджень і їх кваліфікаційні ознаки.
73. Судово-медична експертиза живих осіб. Ознаки тяжкого тілесного ушкодження. Перелік ушкоджень, що є небезпечними для життя.
74. Судово-медична експертиза живих осіб. Кваліфікаційні ознаки легких тілесних ушкоджень та ушкоджень середнього ступеню важкості.
75. Судово-медична експертиза живих осіб. Види загальної і професійної працездатності, порядок встановлення її втрати.
76. Судово-медична експертиза стану здоров'я, симуляції, агравації, штучних хвороб і самоушкодження.
77. Види судово-медичних експертиз з приводу спірних статевих станів і статевих злочинів. Встановлення батьківства.
78. Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення статевої зрілості.
79. Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення порушення цілості дівочої пліви.
80. Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення статевої репродуктивної здатності.
81. Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення минулих пологів - визначення факту та давності пологів.
82. Кримінальний аборт – визначення, відомі способи аборту, особливості проведення судово-медичної експертизи у цих випадках.
83. Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення ознак насильницького статевого акту. Особливості вилучення та лабораторного дослідження речових доказів в цих випадках.
84. Судово-медична експертиза живих осіб. Встановлення факту розбещених дій та особливості проведення даного виду експертиз.
85. Судово-медична експертиза живих осіб. Мужолозтво. Дослідження активного та пасивного партнерів. Коло питань, які вирішує експерт.
86. Медичне право України як правове утворення: поняття, завдання, предмет регулювання.
87. Загальна характеристика законодавчого забезпечення охорони здоров'я в Україні.
88. Права пацієнтів за міжнародними та регіональними актами у сфері охорони здоров'я і прав людини.

89. Права медичних працівників за міжнародними та регіональними актами у сфері охорони здоров'я і прав людини.
90. Заклад охорони здоров'я України як суб'єкт господарювання. Ліцензування й акредитація закладів охорони здоров'я.
91. Загальні положення про страхування у сфері охорони здоров'я: поняття, принципи страхування, суб'єкти, об'єкти та зміст страхових правовідносин.
92. Поняття та ознаки медичної допомоги (якісна, кваліфікована, доступна, безоплатна). Право на медичну допомогу за законодавством України.
93. Медична послуга як об'єкт медичних правовідносин. Договір про надання медичних послуг: поняття, загальна характеристика та особливості виконання.
94. Права людини у сфері охорони здоров'я: поняття, класифікація, загальна характеристика. Гарантії забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я.
95. Право людини на медичну інформацію та медичну таємницю: загальна характеристика і правове забезпечення.
96. Право людини на згоду та відмову на медичне втручання. Порядок обробки персональних даних.
97. Поняття і види суб'єктів медичних правовідносин. Загальна характеристика прав пацієнта. Правове регулювання обов'язків пацієнта в Україні.
98. Медичний працівник та його правовий статус: понятійно-категоріальний апарат і класифікація. Законодавче забезпечення і класифікація прав медичних працівників.
99. Правове регулювання професійних обов'язків медичних працівників. Правовий статус лікуючого лікаря за національним законодавством.
100. Поняття і види процедур і механізмів захисту прав суб'єктів медичних правовідносин (судова та позасудова форма).
101. Правопорушення у сфері охорони здоров'я як підстава для юридичної відповідальності у медичному праві: поняття, ознаки, склад.
102. Поняття та види юридичної відповідальності суб'єктів медичних правовідносин. Звільнення від юридичної відповідальності медичних працівників.
103. Цивільно-правова відповідальність у сфері охорони здоров'я.
104. Дисциплінарна відповідальність медичних працівників.
105. Адміністративно-правова відповідальність у медичному праві.
106. Кримінальна відповідальність медичних працівників у зв'язку з їх професійною діяльністю.
107. Поняття, види і значення медичних експертиз в Україні.
108. Дефекти надання медичної допомоги: поняття і види. Медична помилка та нещасний випадок.
109. Ятрогенна патологія: актуальність і основні причини виникнення.

110. Особливості юридичної регламентації стоматологічного туризму.
111. Стоматологічна допомога в Україні: нормативне забезпечення.
112. Правовий статус пацієнтів у галузі стоматології.
113. Правовий статус медичних працівників у галузі стоматології.
114. Юридична оцінка несприятливих наслідків надання стоматологічної допомоги.
115. Медико-правові стандарти організації та надання стоматологічної допомоги.
116. Особливості оподаткування стоматологічної практики.
117. Правове регулювання здійснення приватної стоматологічної практики.
118. Господарська діяльність у стоматології.
119. Поняття та види донорства за законодавством України.
120. Поняття і принципи донорства крові та її компонентів.

3.3. Контрольні питання:

1. Поняття, суть, функції і соціальне призначення держави.
2. Поняття, ознаки і функції права. Поняття і структура норми права.
3. Джерела права. Система права.
4. Державне регулювання охорони здоров'я і медичної діяльності як функція держави.
5. Предмет і метод медичного права. Функції і принципи медичного права. Джерела медичного права.
6. Суб'єкти та об'єкти медичного права.
7. Виникнення права на життя людини.
8. Право на здоров'я.
9. Право людини на особисту недоторканність, свободу та гідність.
10. Рівні соціального регулювання медичної діяльності.
11. Роль і значення лікарської етики і деонтології. Етичний кодекс українського лікаря.
12. Право на життя і медична діяльність: питання співвідношення.
13. Міжнародно-правові стандарти у сфері охорони здоров'я.
14. Конституційне регулювання права людини на охорону здоров'я в Україні.
15. Управління у сфері охорони здоров'я. Державний контроль і нагляд у сфері охорони здоров'я.
16. Поняття медичної допомоги та її види за законодавством України.
17. Медична допомога і медична послуга: співвідношення понять.
18. Поняття гарантованого мінімуму медико-санітарної допомоги та його обсяг.
19. Права людини у сфері охорони здоров'я.
20. Поняття пацієнта та його правовий статус.
21. Інформована згода на медичне втручання.
22. Лікарська таємниця.

23. Медичні працівники як суб'єкти правовідносин охорони здоров'я, їх права та обов'язки.
24. Правове регулювання медичних експертиз.
25. Правове забезпечення охорони дитинства в Україні.
26. Правове регулювання трансплантації і донорства в Україні.
27. Правові питання забезпечення населення лікарськими засобами.
28. Правове регулювання проведення медико-біологічних експериментів в Україні.
29. Правове регулювання надання психіатричної допомоги.
30. Юридичні аспекти профілактики та лікування інфекційних хвороб, ВІЛ/СНІДу, туберкульозу.
31. Правові проблеми абортів.
32. Евтаназія та її види.
33. Юридична оцінка несприятливих результатів лікування хворих.
34. Лікарські помилки.
35. Нещасні випадки.
36. Проведення експертизи дефектів надання медичної допомоги.
37. Ятрогенна патологія: визначення, актуальність і основні причини виникнення ятрогенії;
38. Поняття та ознаки посадової особи у сфері охорони здоров'я.

3.4. Індивідуальні завдання – не передбачені

3.6. Правила оскарження оцінки

Апеляція здобувача вищої освіти щодо оцінки (кількості балів), повинна подаватись особисто не пізніше наступного робочого дня після проведення підсумкового контролю та оголошення оцінки. Апеляція розглядається не пізніше наступного дня після її подання у присутності здобувача. Додаткове опитування здобувача вищої освіти при розгляді апеляції не допускається. Порядок подання і розгляду апеляції повинен бути оприлюднений та доведений до відома здобувача не пізніше ніж 7 днів після подання апеляції.

4. ПОЛІТИКА ДИСЦИПЛІНИ

Вимоги дисципліни.

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливості та неупередженості,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,

- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,

- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Відвідування занять та поведінка.

Відвідування лекційних та практичних занять є обов'язковим. Відпрацювання пропущених практичних занять відбувається щоденно з 15.00 до 17.00 на кафедрі, згідно графіку на інформаційному стенді та передбачає усне опитування, вирішення тестових завдань об'ємом до 30 тестових завдань. Відпрацювання пропущених лекцій відбувається шляхом написання реферату від руки об'ємом до 20 сторінок на аркушах формату А4. Реферат повинен бути написаний з посиланням на джерела літератури та переданий викладачу особисто. Якщо виникають запитання, то можна звернутися до викладача особисто, он-лайн або за електронною поштою.

Під час лекції бажано вести конспект та зберігати достатній рівень тиші, можливо ставити запитання. До проведення практичних занять студенти повинні підготуватися за темою заняття, активно приймати участь у дискусії, ставити запитання, висловлювати свою точку зору. Під час обговорення необхідно зберігати повагу до колег, толерантність до їх досвіду, сприйнятливість та неупередженість, здатність до конструктивної критики, спиратися на власні емоції та думки.

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;

- пити безалкогольні напої;
- фотографувати слайди презентацій;
- брати активну участь у ході заняття.

Під час занять заборонено:

- їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);

- палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;

- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;

- грати в азартні ігри;

- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території);

- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

Використання електронних гаджетів.

Використання електронних гаджетів є основним і потужним інформаційним джерелом до вивчення курсу, адаптивним до сучасних вимог і сприяє входженню в сучасний європейський освітній простір. Гаджети

забезпечують постійний зворотній зв'язок: «викладач- здобувач вищої освіти», «здобувач-здобувач вищої освіти», «здобувач-група здобувачів вищої освіти».

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами.

Організація інклюзивного навчання в закладах вищої освіти здійснюється згідно з наказом ХНМУ № 203 від 22.06.2018 «Про затвердження порядку супроводу (надання допомоги) осіб з обмеженими фізичними можливостями, громадян похилого віку, інших маломобільних груп населення під час перебування на території (в приміщеннях) ХНМУ.

Рекомендації щодо успішного складання дисципліни (активність здобувачів вищої освіти під час практичного заняття, виконання необхідного мінімуму навчальної роботи).

Протягом вивчення дисципліни здобувач вищої освіти зобов'язаний:

- систематично відвідувати практичні заняття та лекції;
- вести конспекти практичних занять;
- приймати активну участь у роботі на заняттях;
- виконувати самостійну позааудиторну роботу.

Заохочення та стягнення.

Додаткові бали впродовж курсу не передбачені.

Техніка безпеки.

На першому занятті будуть роз'яснені основні принципи охорони праці на кафедрі шляхом проведення інструктажу. Очікується, що кожен повинен знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо. Після проведення інструктажу кожен здобувач вищої освіти повинен поставити підпис у журналі інструктажу кафедри з охорони праці.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра судової медицини, медичного правознавства імені заслуженого професора М.С.Бокаріуса підтримує нульову толерантність до плагіату. Від здобувачів вищої освіти очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Концевич І.О., Михайличенко Б.В. Судова медицина. - К.:МП Леся, 1997. – 656 с.
2. Судова медицина. Медичне законодавство: підручник: у 2 кн. Б.В. Михайличенко, В.А. Шевчук, С.С. Бондар та ін.. за ред.. проф.. В.Ф.

- Москаленка, Б.В. Михайличенка. – Кн.1 Судова медицина. – К.»Медицина», 2011. – 448 с.
3. Судова медицина. Медичне законодавство: підручник: у 2 кн. Б.В. Михайличенко, В.А. Шевчук, С.С. Бондар та ін. за ред. проф. В.Ф. Москаленка, Б.В. Михайличенка. – Кн.1 Медичне законодавство. Правова регламентація лікарської діяльності– К.»Медицина», 2011. – 496 с.
  4. Стеценко С.Г., Стеценко В.Ю., Сенюта І.Я. Медичне право України: Підручник / За заг. ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 507 с.
  5. Берн І., Езер Т., Коен Дж., Оверал Дж., Сенюта І. Права людини у сфері охорони здоров'я: практичний посібник / За наук. ред. І. Сенюти. – Львів : Вид-во ЛОБФ «Медицина і право», 2012. – 576 с.
  6. Сергеев Ю.Д., Бисюк Ю.В. Ненадлежащее оказание медицинской помощи (экспертно-правовые аспекты). – М.: изд-во КМК. – 2008. – 400 с.
  7. Сергеев Ю.Д. Профессия врача. Юридические аспекты. – К.: Вища школа, 1988. – 208 с.
  8. Концевич И.А. Долг и ответственность врача. – К.: Вища школа, 1983. – 110 с.
  9. Концевич И.А. Судебно-медицинские аспекты врачебной практики. – К.: Здоров'я., 1974. – 127 с.
  10. Судебная медицина. Руководство для врачей/ под ред. Проф. А.А. Матышева. – Спб: Гиппократ, 1988. – 544 с.
  11. Громов А.П. Права, обязанности и ответственность медицинских работников – М.: Медицина, 1976. – 168 с.
  12. Глушков В.А. Ответственность и преступления в области здравоохранения. – К.: Вища школа, 1987. – 200 с.

Допоміжна:

1. Богомазова І.О. Право на якісні та безпечні лікарські засоби в системі права на охорону здоров'я // Медичне право. – Спеціальний випуск № 3, 2017. – С. 9 – 17.
2. Воробьева Л.В. Медицинское право : краткий курс лекций / Л.В. Воробьева. – Ростов н/Д : Феникс, 2014.
3. Зражевська Н. Захист професійної честі, гідності та ділової репутації лікарів у судовому порядку // Медичне право. – 1(15). – 2015.
4. Куц В.М. Кримінальна відповідальність за незаконне проведення дослідів над людиною : монографія / В.М. Куц, С.В. Гізімчук, В.О. Єгорова. – Харків: Юрайт, 2012.
5. Клапятий Д.Й. Правові аспекти надання закладами охорони здоров'я відповідей на запити на інформацію відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» // Медичне право. - № 1(19), 2017. – С. 55 – 66.

6. Лемеха Р.І. Поняття неналежного виконання професійних обов'язків медичним працівником // Сучасний вимір держави і права: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 19-20 травня 2017 р. - Львів: Західноукраїнська організація "Центр правничих ініціатив", 2017. - С.43-46.
7. Лемеха Р.І. Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння медичних працівників // Правова держава: напрямки та тенденції її розбудови в Україні: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, Україна, 12-13 травня 2017 р. - Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2017. - С. 94-97
8. Пташник І. Р. Цивільно-правове регулювання трансплантації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук/ І.Р. Пташник. – К., 2016. — 21 с.
9. Рыжкова Е. Медицинский туризм: общая характеристика и правовая регламентация в Украине / Е. Рыжкова. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2014/3-2/51.pdf>
10. Радиш Я. Соціально-психологічна реабілітація громадян – важлива складова державної політики України в сучасних умовах // Інвестиції: практика та досвід, 2015. - № 5. – С. 6 – 8.
11. Рогальський І. О. Юридична класифікація дефектів надання медичної допомоги у сфері акушерства та гінекології / І. О. Рогальський, Н. М. Калинюк, Н. В. Гуменна // Медичне право. – 2015. – № 2 (16).
12. Сенюта І. Я. Медичний нейтралітет як концепція забезпечення прав людини у сфері охорони здоров'я: досвід України / І. Я. Сенюта, Д. Й. Клапатий // Медичне право. – 2016. – № 1 (17).
13. Сенюта І.Я. Нові підходи до стандартів якості надання медичної допомоги та їх можливі юридично-правові наслідки // Український медичний часопис. – Online. – 10.05.2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/108196/novi-pidhodi-do-standartiv-yakosti-nadannya-medichnoyi-dopomogi-ta-yih-mozhlivi-yuridichno-pravovi-naslidki>
14. Сенюта І.Я. Цивільний позов як інструмент захисту прав суб'єктів медичних правовідносин: деякі аспекти [Текст] / І.Я. Сенюта // Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право / голов. ред. Ю.М. Бисага. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – Вип. 31. — Т.2. – С. 22–27.
15. Senyuta I.Y. Medical Neutrality as a Human Rights in Patient Care Concept: Experience of Ukraine/ I.Y. Senyuta, D.Y. Klapaty// Medical Law. — 2016. — № 17. — P. 50-71.
16. Вершкова І. В., Крикля В. В., Мартинова О. В., Горяча Л. О. Екстремальна медицина : навч. посібник / І. В. Вершкова, В. В. Крикля, О. В. Мартинова, Л. О. Горяча. – Харків, 2014. – 124 с.
17. Флоря В. Ответственность за врачебные преступления. Расследование и экспертиза. – LAP LAMBERT Academic Publishing, 2013.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Алма-Атинська Декларація. ВООЗ, від 06.09.1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.euro.who.int/ru/publications/policy-documents/declaration-of-alma-ata,-1978>
2. Декларація про медичну допомогу, орієнтовану на пацієнта / Міжнародний альянс організацій пацієнтів, від 24.02.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.patientsorganizations.org>
3. Декларація про політику в галузі дотримання прав пацієнта в Європі / Європейська консультативна нарада ВООЗ з прав пацієнта, 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.who.int/genomics/public/eu_declaration1994.pdf
4. Джакартська декларація про провідну роль зміцнення здоров'я у ХХІ столітті / ВООЗ, 21-25 липня 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/jakarta/declaration/en/index1.html>
5. Європейська соціальна хартія / Рада Європи, від 03.05.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_062
6. Європейська хартія прав пацієнтів, листопад 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.activecitizenship.net/patients-rights/projects/29-european-charter-of-patients-rights.html>
7. Захист осіб з психічними захворюваннями та покращення психіатричної допомоги: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 46/119 / Генеральна Асамблея ООН. 17 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/documents/ga/res/46/a46r119.htm>
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи, від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
9. Конвенція про захист прав та гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину / Рада Європи, від 04.04.1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334
10. Конвенція про права інвалідів. ООН, від 13.12.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
11. Лісабонська декларація про права пацієнта / Всесвітня медична асоціація. Асамблея ВМА, вересень-жовтень 1981р., переглянута у 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.med-pravo.ru/Ethics/LisbonDecl.htm>
12. Люблянська хартія з реформування охорони здоров'я / ВООЗ, від 18.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0010/113302/E55363.pdf
13. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / ООН, від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043
14. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, від

- 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_042
15. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ООН, від 16.12.1966 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042
16. Міжнародні керівні принципи етики для біомедичних досліджень на людині / Рада міжнародних організацій медичних наук, 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fhi.org/training/fr/retc/pdf_files/cioms.pdf
17. Позиційний документ: медсестри і права людини / Міжнародна рада медичних сестер, 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.icn.ch/images/stories/documents/publications/position_statements/E10_Nurses_Human_Rights.pdf
18. Рекомендації REC(2004)10 Комітету Міністрів Ради Європи державам-учасницям щодо захисту прав людини і гідності осіб з психічними розладами / Комітет Міністрів Ради Європи, від 22.09.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=775685>
19. Хартія про право на охорону здоров'я / Міжнародний союз юристів. Генеральна асамблея МСЮ, від 31.08.2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uianet.org/documents/qquia/resolutions/Sante4Gb.pdf>
20. General comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12). CESCR, від 11.08.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.refworld.org/docid/4538838d0.html>

Посилання на сторінку навчальної дисципліни в MOODLE
<http://31.128.79.157:8083/user/files.php>

Корисні посилання:

Положення про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у ХНМУ
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog-sex.doc

Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf

Порядок проведення занять з поглибленого вивчення студентами Харківського національного медичного університету окремих дисциплін понад обсяг навчального плану

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/nak-poriad-pogl-yyv-dysc.docx

Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf

Положення про визнання результатів неформальної освіти в Харківському національному медичному університеті

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_neform_osv.pdf

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА:

http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=7108%3A2021-03-10-14-08-02&catid=12%3A2011-05-10-07-16-32&Itemid=33&lang=uk

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:

http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2520%3A2015-04-30-08-10-46&catid=20%3A2011-05-17-09-30-17&Itemid=40&lang=uk

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/kodex_AD.docx